Цана асобнага нумару 20 грош.

Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem

НАШ КЛІЧ

АДНАДНЁЎКА

Вільня, Чацьвер, 1-га красавіка 1926 г.

У гэтым нумары 6 страніц.

Беларуская кнігарня

Беларускага Выдавецкага Таварыства

(Вострабрамская № 1, рог Гэтманскай)

гэтым паведамляе ўсіх заінтэрэсаваных асобаў, якія пасылалі грошы на кнігі ў часе таннае прадажы на стары адрас Кнігарні (Завальная 7), ды дагэтуль кніг не атрымалі, — што прычынай неакуратнасьці зьявілася перад усім тое, што **частка пісем, у якіх паведамлялася, на якія кнігі высланы паштовым пераказам грошы, ня была дастаўлена поштай**, аб чым Кнігарня ў свой час абвяшчала ў газэтах. З другога боку, пераезд Кнігарні ў новае памяшчэньне ня даў магчымасьці ўраз жа выпаўніць тыя заказы, на якія ўрэшце прыйшлі новыя паведамленьні.

Цяпер усе заляжаўшыяся з вышэйсказаных прычын заказы выпаўняюцца і будуць закончаны ў найбліжэйшыя дні.

Кнігарня перапрашае тых паважаных закашчыкаў, якія з незалежных ад Кнігарні прычын не атрымалі ў свой час выпісаных кніжак.

Вёска прамовіла.

Прыблізна ад новага году беларускае грамадзянства было сьведкай палемікі, якая ўзгарэлася паміж радыкальным беларускім органам „Беларуская Ніва" і новапаўстаўшай газэтай паслоў Ярэміча і Рагулі „Сялянская Ніва". Палеміка гэтая мае вялікае прынцыповае і практычнае значэньне: галоўны пункт спрэчкі—пытаньне аб тым, па якім шляху павінны йсьці беларусы ў сваім імкненьні да нацыянальнага, палітычнага і сацыяльнага вызваленьня.

„Беларуская Ніва" бачыла шлях да вызваленьня толькі ў супольнай барацьбе ўсіх працоўных места і вёскі з пануючай чужацкай буржуазіяй. „Сялянская Ніва", наадварот, хоча, каб беларускае сялянства адцуралася ад сваіх натуральных саюзьнікаў—працоўных места, каб вытварыла нейкую асобную „сялянскую" ідэалёгію, непадобную да ідэалёгіі ўсіх іншых працоўных, каб рупілася выключна аб свае вузка панятыя вясковыя інтарэсы і апіралася выключна на свае ўласныя слабыя сілы.....

Як-жа аднеслася да гэтае палемікі вёска?

У цэлым радзе карэспандэнцыяў, друкаваных у „Беларускай Ніве", выявіўся ў поўнай меры пагляд на гэту справу нашае вёскі. Вёска ніяк ня можа зразумець мэты дзяленьня сялян і работнікаў. Вёска куды лепш, чым паны Ярэміч і Рагуля, адчувае тую неразрыўную сувязь, якая істнуе паміж селянінам-хлебаробам і ягоным *родным братам*, які—з прычыны малазямельля—пайшоў служыць у места—ў фабрыцы, на чыгунцы і г. д. Там, у месьце, дзе працоўныя згуртаваны ў адным мейсцы ў многатысячнай грамадзе, яны прадстаўляюць запраўды-ж паважную арганізаваную сілу, з якой мусіць лічыцца і фабрыкант-капіталіст, і дзяржаўная ўлада. Там, у месьце, йдзе запраўднае змаганьне за волю для ўсіх працоўных, бо брат-работнік ведае, што ён нічога ні для сябе, ні для брата-селяніна не здабудзе, калі ворагі працоўных здолеюць падняць вяскоўцаў проці работнікаў, калі ў вёсцы будзе камандаваць пан-абшарнік. — І ўсё гэта наша вёска ўжо разумее дужа добра.

Але найлепш выявіўся пагляд беларускае вёскі на гэтае прынцыповае пытаньне: па якім шляху і з кім ёйісьці? — у тэй сустрэчы, якая адбылася 24 сакавіка паміж панамі Ярэмічам і Рагуляй і сялянамі. Мы гаворым аб зьезьдзе „Сялянскага Саюзу", справаздачу з якога падаем ніжэй. Ніякія хітрыя тлумачэньні названых паслоў аб тым, што, бач, сяляне прадстаўляюць „асобную клясу", дык і мусяцьісьці асобным ад работнікаў шляхам, не маглі пераканаць сялян у патрэбе аддзяленьня сялянскага руху ад руху ўсіх другіх працоўных. Сяляне цьвёрда стаялі на сваім, сяляне казалі, што мы мусім ня толькі шукаць для сябе падтрыманьня ў месьце, але і ў свой чарод падтрымліваць дамаганьні работнікаў: бо толькі такая *ўзаемная дапамога* можа давясьці і нас і іх да поўнае перамогі. І гэтым сваім становішчам сяляне—тыя сяляне, на якіх паны Ярэміч і Рагуля ўжо ўглядаліся, як на „сваіх"!—сяляне аканчальна засудзілі ўсю тую палітычную лінію, якую павялі ініцыятары „Сялянскага Саюзу".

Вёска прамовіла. Прамовіла разважна, разумна і цьвёрда. І гэты голас вёскі—запаведзь таго, што спробы дзяленьня працоўных вёскі і места — скуль бы яны ні выходзілі — абаламуціць нашых сялян ня здолеюць!

Здабывайма сабе мейсца у самаурадах!

Ад выхаду ў сьвет 1 нумару Нашае Долі да сёньняшняга дня прайшло 20 лет, а сколькі зьменаў прынёс гэны час у справу Адраджэньня Беларускага Народу? „Нашая Доля" істнавала коратка, але зерне яе ўпала на добры, бо родны і свойскі грунт і дала буйныя ўсходы.

З тае ці іншае—як тады казалі — „інтрыгі" Адраджэнская праца стала моцна на ногі, здабываючы **нацыянальную волю і правы** свайму Народу.

Беларусы, як Народ многаміліённы, прызнаны ўсімі, навет найгоршымі нашымі ворагамі, якія цяпер ужо ня маюць настолькі бястыдзтва, каб відзець у вызваляючымся з цемнаты і грамадзкага бязлічча народзе якуюсь „інтрыгу".

Беларусы прызнаны ў дыпляматычных актах, успамінаюцца на міжнародавых конфэрэнцыях. Вялікія нашыя патрыоты, пачынальнікі Адраджэньня Народу, маюць ужо цэлыя рады сваіх заступнікаў, якія не дадуць свайго Народу нанова ў палон тым ці іншым „апякуном".

З году ў год расшыраюцца рады інтэлігенцыі, якая ўжо не адыходзіць ад Народу, але на чале яго здабывае для родных братоў правы і волю.

Аднак, гэная інтэлігенцыя бярэ сваю сілу і моц ад народных гушчаў, чакае падтрыманьня і веры ад беларускіх сялян і рабочых.

Бо ўжо і гэныя слаі народу не зьяўляюцца нейкай бязлікай этнаграфічнай масай: наша **вёска знайшла сябе** і тут—у Заходняй Беларусі—выявіла сваю волю ў 1922-ым годзе, калі гурмам пайшла да выбараў у Сойм і правяла сваіх паслоў.

Аднак, выбары ў Сойм адбываюцца рэдка, раз у пяць гадоў. І ў пэрыяд паміж кожнымі выбарамі ў законадаўчыя ўстановы мусіць ісьці ўсьведамляючая работа сярод яшчэ несьвядомых, а сьвядомыя-ж грамадзяне павінны на кожным кроку свае дзейнасьці праяўляць сябе ў межах, якія даюцца ім істнуючымі законамі.

Маем тут на думцы справу вялікае вагі: **ўчасьця** сьвядомых беларускіх грамадзян **у самаўрадавых установах** — гмінных і гарадзкіх радах і сойміках.

Беларускі Народ, адвечны жыхар на тутэйшых землях, павінен мець уплыў на кожную галіну грамадзкага жыцьця. А ведэма-ж, што гмінныя і гарадзкія рады як-раз выраша́юць так ці інакш уклад гэнага жыцьця.—Ад таго-ж, якія будуць сябры гэных радаў, залежыць матэрыяльнае палажэньне і маральная вартасьць нашых вёсак і мест.

Зьезд „Сялянскага Саюзу".

24 сакавіка ў Вільні адбыўся перш зьезд новаўтворанае пасламі Ярэмічам і Рагуляй групы—такзванага „Беларускага Сялянскага Саюзу".

На зьезд прыехала з вёсах усяго толькі... 9 (дзевяць) запраўдных сялян. Мястовых—разам з дэпутатамі—было штось каля пятнаццацёх.

Прыезныя сяляне былі памешчаны на начлег у адным месцы—яшчэ з вечара папярэдняга дня. І вось тут—на саломе — гэныя вяскоўцы адбылі перш сваю нараду, водгукі якое выявіліся пры самым жа адкрыцьці зьезду.

Адзін з іх ад агульнага імя заявіў, што сяляне зусім не разумеюць, дзеля чаго арганізатары зьезду так стараюцца аддзяліць сялян ад работнікаў? Сяляне лічаць, што лінія Беларускае Сялянска Работніцкае Грамады — зусім правільная, і просяць заклікаць на зьезд прадстаўнікоў Грамады, каб паразумецца з Грамадой. Паміж іншым, сяляне адзначалі, што вёска наагул настроена шмат больш радыкальна, чым праграма Сялянскага Саюза.

Прапазіцыі гэныя, аднак, былі адкінены несялянскай большасьцяй, да таго-ж некаторыя з сялян, баючыся, што не дастануць грошы на паварот да хаты, калі будуць у рэзкай апазіцыі да склікаўшых зьезд—маўчалі. Усё-ж на дамаганьне сялян у праграму Сялянскага Саюзу арганізатары яго прымушаны былі ўвясьці шмат папра́вак.

Паміж іншым выклікала спрэчкі між сялянамі і пасламі такая справа. Калі было абвешчана, што Саюз будзе дамагацца зямлі бяз выкупу і платы, дык сяляне паднялі пытаньне: а як-жа мае быць у месьце? Ці-ж там фабрыкі і заводы будуць пакінены капіталістам і фабрыкантам?! Тут паны паслы пробавалі растлумачыць, што гэта, бачыце, справа ня нашая, аб гэтым хай думаюць самыя работнікі.... Аднак, такія тлумачэньні нікога не пераканалі, бо-ж і дзіцяці ясна, што, раз капіталісты захаваюць сваю сілу ў мястох, дык як-жа яны дапусьцяць да адабраньня зямлі ад роднае ім зямельнае буржуазіі?!

Становішча сялян шмат расчаравала паноў Ярэміча і Рагулю, дый расчараваліся і прыезныя сяляне. Гэтак, калі пачаліся выбары ўраду, дык—па-за п. п. Ярэмічам і Рагуляй—ніхто з сялян не хацеў балаціравацца ў сябры ўраду. Ледзьве ініцыятары ўгаварылі аднаго з сялян згадзіцца выставіць сваю кандыдатуру.....

Цяжкое ўражаньне на сялян—сьвядомых беларусаў—зрабіла і тое, што адзін з арганізатараў зьезду гаварыў **толькі парасейску**. Вось вам і „нацыянальны" характар новае арганізацыі!.....

І калі ў радах гмінаў і гарадаў будуць у большасьці—а ім гэта належыць!—сьвядомыя беларусы, тады нічога не памогуць староставыя „самаўрады" ці камісаравы загады.

У нашыя часы лічацца толькі з сілай, а ці-ж ёсьць большая сіла, чым згоднае аднолькавае перакананьне і думка Народу?

Гэная Думка творыць новае права, ламае аджыўшы парадак палітычны і грамадзкі і арганізуе жыцьцё паводле сваіх ідэалаў.

У гэным кірунку павінна вясьціся работа на мяйсцох—у нашых вёсках, хутарох і гарадох.

А перад усім кожны сьвядомы беларус павінен старацца ўвайсьці ў склад гмінных і мястэчковых радаў, браць удзел у працы гэных установаў і дбаць, каб перад усім у гэнай працы ня было расходжаньня з інтарэсамі і правамі жыхароў.

Трэ ўваходзіць нам у кожную камісію, здабываць уплывы на ход працы самаўрадаў, пазнаваць перад усім гэную працу, а, пазнаўшы, зорка сачыць, ці ня йдуць намарна крывава запрацаваныя грошы беларускіх сялян і рабочых.

Калі-б гэтак вялі сябе ўсе сябры соймікаў і соймікавых камісіяў, не паўтараліся-б зладзействы народнага дабра рознымі Недзялковскімі. А такіх на Беларусі шмат...

Беларуская вёска, здабыўшы сьвядомасьць свае́й нацыянальнасьці, мусіць нарэшце здабыць пачуцьцё свайго грамадзянства і важнасьці палажэньня ў Дзяржаве.

Не паніжаюць, ня крыўдзяць толькі таго, хто ўмее даць адпор тым, што, паміма скасаваньня

становых прывілеяў, яшчэ маюць у адносінах да сялян адну толькі лаянку.

Дык-жа вырабляйма ў сабе пачуцьцё сваей вартасьці, грамадзкае дастойнасьці і гордасьці сабой, як чалавека вольнага, уплывайма на бег жыцьця ня там недзе ў далёкай Варшаве, але ў сябе і каля сябе, а тады створым адналіты моцны фронт сьвядомых грамадзян, з якімі ўсе будуць лічыцца.

А. З—к.

Сойм.

22 сакавіка ізноў сабраўся на перадсьвяточную сэсію Сойм, каб, прыняўшы чымхутчэй рад новых законаў, пасьля сьвятаў распачаць ужо разгляд на пленуме—бюджэту.

Сойм прыняў „Закон аб судзьдзях і пракурорах“, пасьля разглядзеў нарэшце даклад спэцыяльнай камісіі, спраўдзіўшай стан вастрогаў у Польшчы.

Новы закон аб судох і судзьдзях.

За апошні час Сойм прыняў рад важных законаў, сярод якіх і новы „Закон аб судзьдзях і пракуроах“.

Паводле польскай Канстытуцыі „суд і судзьдзі павінны быць незалежнымі“ — як ад загадаў адміністрацыйнай улады, так сама і ад палітычных уплываў з боку грамадзянства. Але закандаўча ўмацаваць для сучаснага польскага суда гэткую незалежнасьць, дый яшчэ забараніць зусім крытыку судовых прысудаў, — гэта значыла-б, як цьвярдзіла соймавая лявіца, ня толькі стварыць з судзьдзяў замкнёную касту (хэўру), парваўшы ўсялякую сувязь яе з грамадзянствам, але і пазбавіць саміх судзьдзяў аканчальна ўсялякага пачуцьця чалавечай і грамадзкай адказнасьці...

Урадавы праект прадбачыць, што судзьдзяў назначае сам Прэзыдэнт Рэспублікі, што навет міністар ня мае права пераносіць судзьдзяў з аднаго мейсца на другое—бяз іх згоды, што яны маюць вышэйшую пэнсію, як іншыя ўрадоўцы. Праект, пададзены ўрадам, забараняў судзьдзям і пракурорам належаньне да тых ці іншых палітычных партыяў. Але хіенская большасьць камісіі, бароняючы сваю „пляцувку“, зьмяніла апошні пункт так, што забараніла толькі публічныя палітычныя выступленьні судзьдзяў, бо гэтым паны судзейскія хіенцы „падважаюць даверые да сваіх прыгавораў“... Але, калі такі судзьдзя—партыйны эндэк робіць сабе паціху сваё хіенскае дзела ў судзе, дык гэта можна...

Ў гэткім духу дакладчык камісіі эндэк Хэлмонскі і зрэдагаваў праект.

У часе дыскусіі апазыцыя востра крытыкавала сучасныя польскія суды. Прамоўцы лявіцы сцьвярдзілі, што „даразныя суды — гэта ганьба Польшчы, і павінны быць безадкладна скасаваны“. Так сама кара сьмерці, дый яшчэ—за палітычныя пераконаньні. Прамоўцы дамагаліся, каб, пакуль яшчэ ня будзе скасавана законам кара сьмерці, дык каб п. Прэзыдэнт Польшчы меў такіх дарадцаў, якія-б пераконываючы тлумачылі яму, што ўсе прысуды сьмерці павінны быць заменены на іншыя кары...

Гэтыя прамоўцы сцьвярдзілі нячуванае нідзе ў сьвеце надужываньне „прэвенцыйным“ арыштам (да суда), якое папросту шалее ў Польшчы, дзе рашаючую ролю іграе палітычная і ўсялякая паліцыя. Палітычных вязьняў трымаюць ня месяцамі, але гадамі, асабліва — на „крэсах“, дзе наагул няма ані сьледу якой-небудзь бясьпечнасьці для асобы і жыцьця не-паляка... Сэрдэчнае сужыцьце і згодная „праца“ сьледчай улады з палітычнай паліцыяй—вось фактычныя падставы для ўсіх выступленьняў проці Польшчы заграніцы, для ўсіх пратэстуючых адозваў аб белым тэроры ў Польшчы.. Найбольш страшучым у-ва ўсім гэтым зьяўляецца ня тое, што гэткія надужыцьці здараюцца, але—тое, што яны—не караюцца, не выкараняюцца, а наадварот — толькі растуць і множацца... Прамоўцы з лявіцы высказваліся проці абсалютнай забароны крытыкі судовых прысудаў,—бо ёсьць жа нешта вышэйшае ў грамадзянстве, як „воля, розум і сумленьне“ таго ці іншага заброніраванага і „незалежнага“ пана судзьдзі, ці тэй ці іншай іх групы. Асабліва цяпер, калі няма ў Польшчы суда прысяжных, дык „фэтышаваньне“, рабленьне „драўляных багоў“ з прысудаў, часта-густа наскрозь прасякнутых і прадыктаваных палітычнай сацыяльнай, ці нацыянальнай ненавісьцяй —гэта-ж папросту—надужыцьце здаровага розуму і адказнага сумленьня грамадзянства. Запраўды-ж: ці можа грамадзянства маўчаць, калі суд карае роўнай карай (два гады турмы) — ксяндза беларуса—за сьцьверджаныя сьведкамі — правакатарамі... „прыватныя размоўкі на падбураючыя тэмы“—і азброенага да зубоў—„з ужэнду“ — вышэйшага паліцыянта, забіўшага 2 безбаронных людзей, якіх ужо памілаваў сам Прэзыдэнт і якіх сама Рада Міністраў пастанавіла выдаць суседняй дзяржаве?!

Прамоўцы лявіцы і апазыцыі сцьвярджалі, што суд у Польшчы залішне часта ўжо служыць у палітычнай барацьбе прыладай рэакцыі і нацыяналізму проці прагрэсу, проці працоўных, проці меншасьцяў... Польскія суды ўважна адрозьніваюць рэвалюцыянэраў справа ад рэвалюцыянэраў зьлева,—манархістаў ад камуністаў. Чаму?—Таму, што сярод саміх судзьдзяў **Рэспублікі** шмат ёсьць навет такіх, якія адкрыта працуюць у арганізацыі манархістаў... Прамоўцы закідалі польскім судзьдзям, што яны залішне лагодна трактуюць „казнакрадаў“, дый дамагаліся, каб за ўсялякія прывілеі для п. п. судзьдзяў і пракурораў—забараніць ім рашуча ўсялякае ўчасьце ў палітычнай барацьбе.

Трэба адзначыць і тое, **што** „хрысьціянскі дэмакрат“ пас. Бітнэр—ад імя ўсяго клюбу „хрысьціянскіх прамыслоўцаў“—горача **бараніў... кару сьмерці!**

Сойм прыняў рад дробных папраў лявіцы—аб забароне для судзьдзяў палітычнай дзеяльнасьці і аб пэўным павялічэньні ўплыву міністра справядлівасьці на выбар і назначэньне кандыдатаў на судзейскія мейсцы. Апрача таго, прынята ізноў выкінутая камісіяй—ня можна сказаць, каб выражаючая пашану для сучаснага складу польскіх судоў!—стацьця, якая кажа, што судзьдзя павінен „сьцерагчы павагі суда“, дый наагул—вясьці сябе прызваіта, і ня толькі ў судзе, алі і ў прыватным жыцьці, а навет і — выйшаўшы ў адстаўку...

Даклад камісіі для рэвізіі вастрогаў.

Гісторыя гэтай ўсей справы — вельмі характэрна для Польшчы..—Бо-ж гэтая соймавая камісія паўстала ня дзеля таго, што ў польскіх вастрогах і паліцэйскіх арыштах рабіліся страшэнныя рэчы, але—затым, што на Захадзе публічная апінія пачала абурацца на гэтыя рэчы, выдаваць адозвы з пратэстам проці „белага тэрору“, націскаць праз сваіх міністраў на Польшчу, адмаўляць Польскаму ўраду пазык і т. д...

Толькі тады Сойм выбраў сьледчую камісію, складаўшуюся з усіх, здаецца, клюбаў, на чале якой стануў той самы п. Тугутт, які, яшчэ ня спраўдзіўшы дзела, згары заявіў у адказ на эўрапэйскія пратэсты, што „ніякага тэрору ў Польшчы няма“, што ў ёй нікога-нікагусенька ня б'юць...

Дакладчык п. **Тугутт** зрабіў справаздачу, з якой відаць, што камісія 19 разоў выяжджала на рэвізію вастрогаў і 19 разоў мела паседжаньні.

Камісія сцьвярджае, што ў польскіх вастрогах „няма **сыстэмы** біцьця“, а, калі б'юць, дык—так сабе—бяз „сыстэмы“—„спарадычна“..—Ці гэта менш баліць, аб гэтым п. Тугутт ані камісія, нажаль, не даведаліся асабіста, дык і не сцьвярдзілі... За тое камісія сцьвярдзіла, што ў вастрогах—„перапаўненьне“, „недахват стравы“, „частае тасаваньне арышту бяз суда“. Што гэта ўсё значыць на менш дэлікатна выстылізаванай мове, кожнаму ясна...

Камісія сцьвярдзіла **„спэцыяльныя зьдзекаваньні над палітычнымі вязьнямі“**, якіх наагул у вастрогах Польшчы—10 працэнтаў усіх вязьняў.

У вастрогах гэтых зьдзекі бываюць ня ўсюды, але ў паліцэйскіх арыштах — дык усюды бяз усякіх выняткаў... Калі так астанецца ўсё, як ёсьць, у паліцэйскіх арыштах, дык навет сам п. Тугутт прадбачыць — „небясьпеку польскай дзяржаве“...

Пас. **Ярэміч** (Белар. Клюб, сябра камісіі) дапаўняе даклад і трэбуе адстаўкі дырэктара ўсіх вастрогаў п. Главацкага, які, ведаючы, што, напр., Сьвентакшыскі вастрог у працягу нябольш 3 гадоў бязумоўна забівае вязьняў, ня толькі не зачыніў яго, але яшчэ павялічыў у ім лічбу „сьмяротнікаў“—з 300 асоб да 400.

Вельмі цікаўным было выступленьне новага мін. **Пехоцкага.** Ён казаў, што цесната ў польскіх вастрогах стварылася таму, што польская Рэспубліка мае **толькі** тыя турмы, якія яна ўспадкавала ад заборчых манархіяў.. — Дэмакратычная Польшча вось не збудавала ані воднага вастрогу. Праўда: грошаў на гэта не хапіла. Але гэтыя расейскія, нямецкія і аўстрыяцкія вастрогі набіты падвойный лічбай вязьняў. Міністар рашуча адмовіўся ствараць для палітычных вязьняў асобны рэжым,—даводзючы, быццам гэтага нідзе на сьвеце няма.. Міністар запэўніў Сойм, што „гуманітарныя правілы паступаньня з вязьнымі“ патроху „прасякаюць у рады вастрожнай адміністрацыі“... Ня трэба толькі так гарачыцца: няможна-ж, каб адразу прасякла...

П. **Узембло** (адзін з нялічных шчырых пэпэсаў), хаця і падпісаў справаздачу п. Тугутта але сцьвярджае, што ён, як і п. Ярэміч, маюць уражаньне, што **ў вастрогах польскіх якраз істнуе сыстэма біцьця**.. Згадзіўся-ж ён, як і п. Ярэміч, выкінуць гэтае з справаздачы, каб толькі ўтрымаць у ёй падпісаны згодна усей камісіяй цяжкі **закід судовым і пракурорскім урадам, што яны не рэагуюць на паасобныя выпадкі біцьця...** Дык запраўды-ж—ці-ж гэта ня значыць, што ў вастрогах пануе сыстэма біцьця?—Бо ж, калі ўлады не рэагуюць на біцьцё, значыць, біць дазваляецца фактычна,—бо кары за гэта няма. А аматараў біцьця безбаронных людзей заўсёды шмат сярод спэцыяльна падабранай адміністрацыі. Паводле афіцыяльных даных, у Польшчы ўсяго 30.000 вязьняў; гэта значыць, што з кожных 10.000 людзей у Польшчы 10—20 чалавек сядзяць у турмах. Гэткага проценту праступнасьці няма нідзе на сьвеце. У Францыі і Бэльгіі на тую-ж лічбу у вастрогах — толькі 8 чалавек, у Чэха-Славакіі і Швайцарыі—7, у Англіі—3. Якой добрай „школай“ зьяўляецца польская турма, відаць з таго, што ў Англіі толькі каля 2—3 процантаў так-зв. рэцыдывістаў (паўторна пападаючых у вастрог праступнікаў), у Польшчы-ж гэты процант дасягае 50..

Сколькі ўсяго ў Польшчы палітычных вязьняў, няведама. — Афіцыяльная статыстыка яўна хавае запраўдную лічбу, бо падала лічбу 1.476 на 55 вастрогаў, а ўсіх вастрогаў у Польшчы аж 341... Камуністы, (якія больш за ўсіх апякуюцца палітычнымі вязьнямі ў Польшчы—МОПР), налічываюць аж 6000... А п. Тугутт падаў (адкуль?!) лічбу 3.000. Ня ведае гэтага і сам міністар, якому яго дырэктар Главацкі дае сьведама фальшывыя лічбы. Гэткага шкоднага ўрадоўца аратар лічыць канешным безадкладна выгнаць са службы.

Арганізацыя сялян, ці рэакцыя?

Утварэньне двума беларускімі пасламі п. п. Ярэмічам і Рагуляй свайго органу „Сялянская Ніва“ і іхняе імкненьне арганізаваць „Беларускі Сялянскі Саюз“ было сустрэта спакойна ўсімі сьвядомымі беларускімі кругамі. Але ж ніхто, як відаць, не прадбачыў, куды пахіляць ініцыятары „Сялянскага Саюзу“.

Перад усім трэба адзначыць **тэорэтычную абмылковасьць** пагляду „Сялянскага Саюзу“ на сялянства, як на адналітную **клясу.**

Называць сялянства **клясаю** можа толькі той, хто слаба разьбіраецца, або навет саўсім не разьбіраецца, у соцыяльных навуках. Соцыяльны стан кожнага асобнага селяніна, яго матар'яльная сіла залежыць ад гэткіх рознародных прычын, што два ці тры гаспадары з зусім аднолькавым разьмерам іхняга варштату працы — зямлі — заўсёды даволі значна могуць розьніцца. Лік едакоў, а значыцца й рабочых рук, у кожнай асобнай гаспадарцы, індывідуальны спрыт гаспадара або гаспадыні ў гадоўлі набытку, майстраваньні прыладзьдзя, пэратвараньні сырога земляпрадукту ў яго ўжывальны від, як: выпяканьне хлеба, біцьцё масла, выраб сыраў, кармленьне сьвіней і іншае жывёлы,—усё гэта і шмат іншых самых драбнютkіх прычын паніжае або павышае дабрабыт селяніна.

Спосаб карыстаньня зямлёю, від надзелу (хутар, цераспалосіца — шахаўніца) ў сваю чаргу разрозьнівае роўназямельных сялян.

Сялянская праца, як і ўся гаспадарка земляроба—рэч простая на першы пагляд—складаецца аднак жа з цэлае грамады адценкаў. Ёсьць пэўная сходнасьць соцыяльнага палажэньня цяперашняга селяніна з палажэньнем не саўсім яшчэ зжытага соцыяльнага тыпу—сярэднявечнага рамесьніка.

Адсюль выцякае натуральная адсутнасьць **клясавае солідарнасьці** ў сялянстве, якая перашкаджае нашаму беларускаму сялянству падняцца да самага простага каапэраваньня.

Ясна, што ў сялянстве нашым не разьвіліся пачаткі і колектыўнае працы ў імя грамадзкага інтарэсу. У кожнай хаце ёсьць кросны, некалькі калаўротаў ды іншага ткацкага прыладзьдзя, якога ў цэлым павеце набіраецца гэтулькі, што яно складае пэўны капітал, вартасьць якога пазволіла-б завясьці адзін удасканалены ткацкі апарат, калі не маленькую фабрыку, для вырабу палатна грамадзкім, арганізованым спосабам з меншаю затратаю часу.

І прыкладаў гэткіх можна нанізаць шмат, а ўсе яны будуць сьведчыць аб надта пярэстай рознароднасьці бытавых інтарэсаў кожнага асобнага селяніна, аб адсутнасьці ў сялянстве моцных клясавых прадпасылак.

На колькі-ж псэўда-клясаў—карлікаў прышлося-б разлажыць нашае беларускае сялянства, стараючыся прылажыць да яго нейкую невядомую соцыяльнай навуцы **сялянскую клясовасьць?**

Наша засьцянковая шляхта, дробныя арэндатары, сярэдняй заможнасьці сяляне, малазямельнікі і, нарэшце, беззямельнікі — усё гэта ўзятае разам, напэўна, не зьяўляецца ніякаю адналітаю соцыяльнаю грамадою, па прычыне разьбежнасьці бытавых ідэалаў кожнае з названых катэгорыяў.

Якую-ж з гэтых катэгорыяў мае аб'яднаць будучы Беларускі „Сялянскі Саюз“.

Калі малазямельных і беззямельнікаў, дык няма нашто плот гарадзіць. Бо яны ў сутнасьці нічым соцыяльна ня розьняцца ад гарадзкога пролетарыяту і, толькі, боручыся нага ў нагу разам з ім, могуць дасягнуць лепшай будучыны.

Не, тут справа другая. Справа ў тым, што сялянства ў нас лучыць увадно ня „клясавая еднасьць“, а **ненармальныя эканамічныя і палітычныя варункі яго жыцьця пад Польшчай,** лучаць нацыянальныя і палітычныя інтарэсы і зьвязавае з імі зямельнае пытаньне.

Дый дзеецца гэта ня толькі ў адных нас. Бо-ж вось, напрыклад, украінскі селянін моцна падобны да нашага. Аднак-жа ў што там вылілася сялянская партыйная арганізацыя? А вылілася яна ў саюз хлебаробаў-монархістых, на якіх стараўся ўмацавацца ў свой час рэжым гэтмана Скорападзкага...

Вось, ахрысьціўшы сялянства асобнаю „клясаю“, п.п. з „Сялянскае Нівы“ стараюцца ўвясьці нашае сялянства ў свае партыйныя рамкі дзеля пэўных палітычных мэтаў сваіх вузка-нацыяналістычных „сялянскіх“ правадыроў.

І ў імкненьні да ўтварэньня можа й „часовае“ (гэта ўнас крыху модна!) сялянскае партыйнасьці перакручваецца гісторыя соцыяльнага поступу, выдумваецца спрэчнасьць работніцкіх інтарэсаў з сялянскімі, ня бачыцца вакол нічога далей свайго нацыянальнага носа на шпальтах „Сял. Нівы“.

Голас сялян-палякоу з БСРР.

У Менску адбыўся сьезд сялян-палякоў з усяго абшару Радавае Беларусі. Зьезд зьвярнуўся з „адкрытым лістом“ да сялян і сялянак Польшчы, заклікаючы іх, каб прысылалі свае дэлегацыі—знаёміцца з жыцьцём Радавага Саюзу.

У гэтым „адкрытым лісьце“ аўтары яго падаюць жменю цікаўных цыфр, якія характэрызуюць агульны стан БСРР. Бярэм галоўныя з іх.

„Наша прамысловасьць, фабрыкі і майстэрні знаходзяцца ў руках рабочых і дасягнулі амаль што даваеннага разьмеру вытворчасьці. Адначасна з разьвіцьцём прамысловасьці паляпшаецца таксама матар'яльнае становішча рабочых. Рабочыя пасёлкі пакрыты густой сеткай клюбаў, курсаў і вячэрніх школ.

„Сялянская насельнасьць Беларусі атрымала міліён дзесяцін абшарніцкай зямлі і на ёй будуе сваю гаспадарку. Савецкі рубель узмацніўся і ўзбагачае рабоча-сялянскі скарб. Савецкі ўрад мае магчымасьць зрабіць належныя крокі да паляпшэньня становішча сялян-саматужнікаў.

„Школьная справа разьвіваецца і штогод павялічваецца лічба школ у вёсках, няпісьменнасьць зьнішчаецца і павялічваецца сьвядомасьць працоўнага народу. Дабрабыт наш усё расьце.

„Абшар засеваў перавысіў на 12 пр. норму 1916 г. Ураджайнасьць, у параўнаньні з перадваеннай, таксама павялічваецца; напрыклад, у 1905—13 гадох ураджай жыта з дзесяціны даходзіў да 45,5 пудоў, а ў 1925 г. дайшоў да 46,6 пудоў; бульба давала ў 1909—13 г.г. у сярэднім 425 пуд., а ў 1925 г.—550 пуд. з дзесяціны. Колькасьць быдла таксама павялічваецца: у апошнім годзе лік коняў узрос на 9 проц., быдла — на 18 проц., авечак—на 21 проц. і сьвіней—на 29 проц.

„Шматпольле павялічваецца: у 1924 годзе шматпольная гаспадарка праводзілася на 47520 дзес., а ў 1925 г. абшар шматпольнага гаспадараньня дасягаў 96647 дзес.

„Падаткі значна паменшыліся. У 1924—25 г. на кожную гаспадарку прыходзілася 17 р. 29 к. падатку, на кожнага сябра сям'і—3 руб. 10 кап., на дзесяціну—2 руб. 70 кап., а ў 1925—26 г. на кожную гаспадарку прыходзілася ў сярэднім падатку—12 руб. 17 кап., на чалавека—2 руб. 25 к., на дзесяціну—2 рублі.

„Лік сяброў сялянскіх каапэратываў павялічыўся ў працягу апошняга году з 48 000 да 122 тысяч чалавек, каапэрацыйны капітал узрос з 162 да 325 тысяч рублёў.

„У 1924 годзе на кожную сялянскую гаспадарку прыходзілася ў сярэднім 1 руб. 50 кап. каапэрацыйнага крэдыту, а ў 1925 г. ён дайшоў да 6 руб. 39 кап.

„Варункі карыстаньня крэдытам таксама палепшыліся, бо панізіўся процант крэдытаваньня на 2 проц.“

Пас. **Сабалеўскі** (Сялянска-Работн. Грамада) ў гадзіннай прамове дае свае асабістыя ўражаньні з пабыту ў правінцыяльных вастрогах і дамагаецца раду каранных рэформаў.

Пасьля п. п. **Зьвежыньскага і Баліна** слова бярэ п. **Прыступа** (украінск. камуніст). У канцы яго прамовы, калі ён, ня гледзячы на напамінаньні старшыні, прадаўжаў гаварыць, на яго кінуўся ведамы соймавы скандаліст і вышыбала п. Добія (эндэк), вырваў з рук п. Прыступы рукапісы і сьцягнуў яго самога з трыбуны. Дзеля таго, што старшыня п. Плюціньскі (таксама эндэк) не наложыў ніякай кары на п. Добію за гэткі нячуваны гвалт, уся левая палавіна Сойму пачала крычэць, дабіваючыся справядлівасьці. Паседжаньне двойчы перарывалася старшынёй, аднак-жа пратэсты ня спыняліся. Пасьля разгляду ўсей справы ў канвэньце сэньёраў старшыня вытлумачыў, што ён „не заўважыў“ усяго, што зрабіў п. Добія, якога, даведаўшыся цяпер, выключае на тры паседжаньні.

Дзякуючы агіднаму паступаньню пястоўцаў, якія ў камісіі галасавалі за, а ў Сойме падалі галасы проці, цэлы рад пастановаў камісіі, як палепшыць жыцьцё ў польскіх вастрогах, быў адкінуты Соймам.—Так, адкінута дамаганьне камісіі аб скасаваньні забіваючага вязьняў на сьмерць ў працягу 3 гадоў вастрогу Сьвента-Кшыскага; аб адданьні пад суд влацлаўскага пракурора; аб тым, каб палітычныя вязьні былі асобным законам адрозьнены ў сваіх правох ад угалоўных. Адкінут рад прапазіцыяў камісіі аб укараньні паліцэйскіх за біцьцё і зьдзекі над арыштаванымі, а таксама і аб дазволе вязьням атрымліваць усе легальныя газэты і кніжкі. Гэткім чынам адкінуты ўсе пастановы камісіі, проці якіх выступаў эндэк Зьвежыньскі.

Ці-ж ня ясна з таго, што ўзапраўднасьці ўсім Соймам круце, як хоча,—эндэцыя?

Закон аб спагоне падаткаў натурай.

Цікава для тэй „направы скарбу“, аб якой так многа кажуць эндэкі з сваім міністрам Зьдзеховскім на чале,—што толькі цяпер, цераз 4 месяцы ад падачы ў Сойм, прыняты значна яшчэ пагоршаны Сэнатам закон аб спагоне падаткаў натурай, гэта значыць — збожам ці вугальлем. 4 месяцы сабатавалі гэты законапраект правіца, каб даць час усім абшарнікам і пястоўскім кулакам вывезьці з краю заграніцу хлеб, а прамыслоўцам —запасы вугальля. Цяпер, калі вывезена ўжо ўсе і з абшарнікаў ня возьмеш нічога на падаткі, прыняты закон, які будзе біць толькі і выключна бяднейшых сялян-хлебаробаў, адбіраючы ў іх апошняе збожа...

Закон аб наборы рэкрутаў.

Прыняты Соймам і закон аб паборы рэкрутаў, які ў параўнаньні з леташнім прадбачыць зьмяншэньне лічбы прызыўных на 43.000 — дзеля ашчаднасьці Над праектам узьнялася вельмі цікавая дыскусія, якая раскрывае, як глыбака разумее і адчувае навет польскае грамадзянства недарэчнасьць і цяжары таго мілітарызму, якім толькі-што яно манілася ўтрымаць сваю „па-над стан разбудаваную“ дзяржаву...

Вельмі паказальна, што ня толькі беларусы, украінцы і камуністы, ня толькі „незалежна сялянская“ група Воевудзкага і Баліна, але ўжо і новая „сялянская“ партыя п. Домбскага, нядаўна заядлага мілітарыста-пястоўца, рашуча заявіла, што будзе галасаваць проці даваньня новых жаўнераў ураду,—дый ня толькі дзеля таго, што ня мае да яго даверыя, але і дзеля таго, што наагул лічыць „бязмэтнымі збраеньні і ўтрыманьне Польшчай арміі, бо 30 міліёнавы народ ніколі ня здолее абараніцца ад 70 міліёнаў немцаў і 140 мільёнаў расейцаў“...

Зьмена ў законе аб ахове кватэрантаў.

Адкінуўшы прапазіцыі больш радыкальныя, спыняючыя наагул усялякія падвышкі кватэрнай платы што-тры месяцы, Сойм спыніў падвышкі ад 1 красавіка і да канца году толькі для аднапакаёвых кватэраў.

Афэра эндэцкага „племяша“.

Уважныя чытачы беларускіх газэт памятаюць добра скандальныя рэвэляцыі прэсы аб тым, як нейкі п. Гломбіньскі „пляменьнік“ павадыра польскай эндэцыі, прэзэса яе соймавага клюбу праф. Гломбіньскага, маючы ўсяго маёнтку ў кішані... „білецік візытовы“ свайго дзядзі, зьявіўся з гэтым талізманам да ваеннага міністэрства, дзе, як паважны і багаты фабрыкант, атрымаў мільённыя заказы на розныя ваенныя матар'ялы, а—у „забясьпечаньне кантракту“ — зараз-жа атрымаў і добрую жменю злотых польскіх—„залічкі“.

Пасьля гэтага добрага пачатку сваей „фабрыканцкай“ кар'еры эндэцкі „плямяш“ зараз-жа купіў за частку гэтых грошаў — нейкую дробную фабрычку за 30 тысяч злотых. Застрахаваўшы яе на суму... 500.000 злотых, спрытны крэўнячок прэзэса Гломбіньскага пачаў запраўды ўжо выглядаць дый выкіроўвацца на „саліднага польскага фабрыканта“, ды хутка зьявіўся ў ваеннае міністэрства—за новым авансам.

І ўсё было добра—бо-ж, як сьцьвярдзілі на судзе аўтарытэтныя сьведкі, — ня ён першы, ня ён апошні пачынаў сваю кар'еру прамыслоўца. Як сьцьверджана на судзе,—якраз гэткім спосабам „паўставала і разьвівалася ў Польшчы яе ваенная прамысловасьць“. Дый гэта сьцьвярджаў яшчэ і прэм'ер Грабскі, што амаль ня ўся сучасная польская прамысловасьць паўстала—запраўды-ж, як грыбы з інфляцыйнага дажджу польскіх марак!.. І ў тыя „баечныя часы“ гэткіх шчасьлівых „племяшоў“ правіцы ці лявіцы былі тысячы. Але тады, калі такі „плямяш“ прапіваў ці неяк інакш марнаваў казённы грош, дык на гэта ніхто навет не зварачаў увагі: усё роўна „грошаў“ можна было надрукаваць, скольki хоч, а з другога боку кожны такі навет лопнуўшы „афэрыст-прамысловец“, навет прагуляўшы скарбовыя грошы, заўсёды аказываўся — „у поўным парадку“ ў адносінах да скарбу: сумленна зьвяртаў усю залічку, ці „крэдыт“ тымі ж маркамі, толькі пачакаўшы, калі—замест тысячаў—лічыліся ўжо на мільёны.

На бяду сучаснага „племяша“ польская валюта сяк так стабілізавалася, ды грошаў ад гэтага ў польскага скарбу адразу стала менш. Дык вось і прышлося дзядзям міністрам лічыцца навет і з тымі, з кім яны хацелі-б толькі „кахацца, як брацьця“.

Рабочы матыу.

Хоць пакой наш няпрыветны —
Голад... сьцюжа... і нядоля,... —
Песьні нашы—агняцьветны,
Песьні зораў, песьні волі!

Хоць і цяжка за работай,
Любім мы работу гэту:
Яна творыць сэнс істоты,
Яна родзіць—агняцьветы....

1926 г. **М.**

Конь борзды.

Гэта маё лятуценьне,
— Мой малады Буцэфал —
Скокам праража ён цені,
Вынясе думку за вал:
Вынясе думку за горы
Ў поле, дзе радасьць цьвіце,
— Дзіўна, на вольным прасторы,
Кветка свабоды расьце.
Гэта—маё лятуценьне,
— Мой залаты думкапрад,
Што, пераплавіўшы цені —
Цені, атруту і яд —
У чары, ў напітак мядовы,
Ў хмельны і вінны напой,
Скажа магутныя словы,
І павядзе за сабой,
Гэта—маё лятуценьне,
— Пылкі і палкі агонь:
Спаліць ён сумныя цені,
Спаліць ён смутак і стогн;
Полымем яркім і чыстым,
Сонцам вясёлай вясны,
Бурна разбурыць вячыстым
Рухам застоі і сны.

С. Сьвістун.

У артыкуле „Ці мы дзелім“ (№ 9 за 14/III. 1926 г.) ў гэтай газэце нехта Максім Прынскі дапісаўся да таго, што проста абвясьціў:

„Гэтак соцыял-дэмакратычная партыя імкнецца да таго, каб із усяе (і сялянскае ўласнае) зямлі вытварыліся вялікія двары, у якіх сяляне былі-б работнікамі парабкамі і, як работнікі, супольна з работнікамі фабрычнымі ходаліся-б з фабрыкантамі і з панамі“...

Дапраўды-ж дзіўна неяк чытаць гэта ў органе быўшага соцыял дэмакрата Ярэміча і быўшага расейскага „трудовика“ Рагулі.

Не баронячы якой-небудзь соцыял-дэмакратычнай партыі, спытаемся:

Нашто гэткая мана?

Такіх соцыял-дэмакратаў, якія імкнуліся-б да ўтварэньня вялікіх двароў у руках паноў, каб з гэтымі апошнімі пасьля так-такі што называецца **ходацца** абернenаму ў рабства парабку-селяніну, сапраўды трэба хіба толькі прысьніць, бо тымчасам гэткіх соцыял-дэмакратаў дасюль яшчэ нідзе няма!

Паважаны п. М. Прынскі стараецца ў вышэйназваным артыкуле давесьці, нібыто „работніцкі рух у сваіх асвабаджэньнях стараўся выкарыстаць дзеля сваіх мэтаў сялянства“.

Ці-ж сапраўды толькі дзеля сваіх мэтаў?

Кінем вокам на найбольшыя выпадкі вызваленчых рухаў—Вялікую Францускую і Вялікую Расейскую Рэвалюцыю.

Ці-ж Вялікая Француская Рэвалюцыя, твораная ў вялізарнай меры й гарадзкім пролетарыятам, так-такі нічога францускаму сялянству й не дала, зруйнаваўшы панаваньне вялікіх паноў-фэодалаў?

Ці ж на нашых вачох у гэтак-званых дэмакратычных дзяржавах: Літве, Латвіі, Эстоніі (дый пасвойму ў Польшчы) не парцэлююцца вялікія двары на карысьць сялянства—і ўсё гэта ў рэзультаце Расейскае Рэвалюцыі, якая ў гісторыю занясецца, як рэвалюцыя **работніцкая**, палажыўшая на вялізарнай тэрыторыі СССР канец буржуазнаму ладу?

Мы ўспомнілі тут два выпадкі вялікіх соцыяльных патрасеньняў — у Францыі і ў б. Расеі. Рэха гэтых выпадкаў—вялікія соцыяльныя зьмены ў гэтых краёх і пэўныя соцыяльныя зьмены ўва ўсіх краёх Эўропы.

Сам прызнае п. Прынскі, што „ў тэй ці іншай меры работніцкія партыі дасталі ў свае рукі ўладу, прыкладам у Нямеччыне, Чэхаславаччыне, Баўгарыі“... Трэ' было б дадаць і... ў Польшчы! Бо і тут, захапіўшы сабе рознымі ашуканскімі штукамі права прадстаўляць інтарэсы работнікаў, партыя польскіх сацыялістаў пралезла ў склад ураду і мае сваіх міністраў. Вось жа гэныя польскія соцыялісты нішто іншае, як пэўны тып соцыял дэмакратаў, але-ж настолькі опортуністычных, што, дзякуючы свайму „лявіцоваму“ нацыяналізму, яны патрапляюць ужывацца за адным урадовым сталом разам з праціўнікамі рабочае клясы—эндэкамі і пястоўцамі.

А калі работніцкія партыі хутчэй дабіраюцца да ўлады ў варунках буржуазнага ладу, пад якім мы сягоньня жывём, дык гэта толькі сьведчыць аб тым, што гэтага роду працоўныя ідуць напэрадзе сялянства ў барацьбе за свае інтарэсы працоўных, а значыцца трэба сялянам памятаць аб абароне адзіным работніцка-сялянскім фронтам сваіх інтарэсаў толькі-ж не праз розных баламутаў—кшталтам пэпэсаў і ім падобных, — а цераз тыя партыі, якія інтарэсы сялянска-работніцкія патрапяць дастойна прадстаўляць, ня сеючы розьні паміж працаўніком на зямлі і працаўніком фабрыкі або бюра.

„Ці мы дзелім?"—пытаецца п. Прынскі.

Так. Яшчэ ня дзеліце — хочаце дзяліць. І дзяліць хочаце тую нашу сялянскую масу, якая псыхолёгічна сёньня зьяўляецца йшчэ адналітай, церпячы гнёт соцыяльны, палітычны і нацыянальны і выробляючы ясны прогрэсыўны пагляд.

Трэба зразумець, што навет і серадняк-беларус у сучасных варунках жыцьця пад Польшчай бачыць, што ў самай блізкай будучыне ён няўхільна зробіцца малазямельнікам: колішняя эміграцыя ў Амэрыку ўпала да нуля, ранейшага адліву сялянскіх сыноў на ўрадовую службу няма, як няма і адплыву іх на фабрыкі з прычыны катастрафічнага палажэньня польскае прамысловасьці. І ў рэзультаце гэтага ў заходня-беларускай вёсцы цяпер ужо цясьней, як перад вялікаю вайною пры царызьме.

Калі „Сялянскі Саюз“ будзе старацца арганізаваць беларускае сялянства заможнае, дык гэткага ён надта мала знойдзе.

А ад спамінанага вышэй артыкулу п. Прынскага моцна вее нечым падобным, вее й замоцным ужо нацыяналізмам, трошкі навет антысэмітызмам, што разам трэба назваць нашаю нацыянальнаю рэакцыяй.

Я. Малазямельнік.

Скандал увесь і пайшоў з таго, здавалася-б, зусім звычайнага ў „інфляцыйныя часы“ факту, што пан Гломбінскі, атрымаўшы „залічку“ ў суме 125 тысяч злотых, вялікшую частку іх прагуляў дый скарміў розным „уплывовым“ паном, а, калі прышоў тэрмін здаваць заказаныя машыны для вырабу амуніцыі, дык і выкрылася, што ў „племяша“ ня было амаль нічога за душой, апрача гэтага дутага страхавога полісу на 500.000 злотых.

Але і тады, як высьветлілі сьведкі на судзе, дзела не дайшло-б да суда, а было б—або затушавана з увагі на высокіх асоб, якія былі замешаны ў справе, або—скончылася-б выдачай „племяшу“ новых авансаў, каб толькі ўжо нарэшце купіў такі фабрыку дый пачаў „будаваць краёвую ваенную прамысловасьць“. Але, як заўсёды, добраму чалавеку пашкодзіла злосьць нядобрага.

„Фабрыкант“ Гломбінскі запрасіў да сябе кіраваць фабрыкай „інжэнера“ Станішэўскага, які, як высьветлілася на судзе, быў усяго толькі „сьлясарскім майстрам“. Але, як ён сам заявіў на судзе, называў сябе ўсюды інжэнерам дзеля таго, што „ўважаў сябе сам... за здольнага рабіць усё тое, што робяць інжэнеры“ Дык вось, абодва гэтыя самазванцы — „фабрыкант“ і „інжэнер“—чагосьці не падзялілі, і „інжэнер“ падаў аб усей афэры сэнсацыйную вестку ў газэце. Газэта была лявіцовая, а „пляміш“—правіцовы, дык—і „пайшла пісаць губэрнія“, як кажуць расейцы. Схаваць справы ўжо нельга было, і яна ўрэшце папала ў суд.

Але, калі-б хто наіўны падумаў, што за гэтае машэнства судзяць самога „племяша“, дык той вельмі-б памыліўся. Судзяць зусім не яго, дый ужо зразумела—не яго дзядзю, ці там іншых „уплывовых“ паслоў і міністраў, якія загадалі выдаць племяшу „залічку“ пад няістнуючую фабрыку. Судзяць — паводле добрага старога царскага звычаю—таго „стрэлачніка“, якому прыказана было міністрамі і прэзэсамі заключыць кантракт з афэрыстам, дый яшчэ выдаць яму паўтары сотні тысяч злотых.

Адзначым з таго, што высьветлілася на судзе, найбольш цікавыя дэталі.

Газэты і сьведкі называюць „племяша“ Гломбіньскага — „афэрыстам з найцямнейшым прошлым“. Але гэтаму цёмнаму афэрысту яго дзядзя, прэзэс эндэцыі, былы міністар пасол Гломбінскі, дае — „найлепшыя рэкамэндацыі“, ручаючыся за яго „салідарнасьць і сумленнасьць“. З гэтым цёмным афэрыстам — „на ты“ сам ваенны міністар генарал Сікорскі. За гэтага яўнанага ашуканца, гуляку і дэгенэрата ня толькі просяць, але і „націскаюць“, як сьцьверджана на судзе, найбольш паважныя і ўплывовыя паслы і сэнатары — націскаюць, каб чым хутчэй выплаціў яму гэтую залічку—адлажыўшы „напасьня“ розныя там „фармальнасьці“.

Але гэтага мала. Той кантракт, які заключыў пасаджаны на лаўку падсудных „стрэлачнік“—паручнік Сакалоўскі—„на загады свайго вышэйшага начальства“, разглядалі цэлых тры міністэрствы: ваеннае, фінансаў і Дзяржаўны Кантроль, і, як сьцьверджана на судзе самім абвінавачаным, „кантракт падпісаны паводле ўказаньняў усіх гэтых ўладаў“. У ліку высокіх пратэктароў „цёмнага афэрыста“, апрача яго дзядзі і міністра Сікорскага, аказываюцца і найслаўнейшыя эндэцкія генаралы, як Гальлер і Загорскі. Не абышлося і без „падтрыманьня“ з боку знамянітага прэзэса Пазыковай Касы п. Ліндэ, які таксама „выабляў крэдыт“ для цёмнага афэрыста. З прыяцеляў і ахоўцаў афэрыста сярод паслоў пазваны на судзе цэлы рад імёнаў, здобячых ня толькі эндэцыю, але і „Пяста“,— як Грушка, Дубель, Бродацкі і інш.

Цікавыя высьвеньні даў падсудны пар. Сакалоўскі. Ён прызнаў, што п. Гломбінскі будзіў у ім пэўные недаверые, але ён, замест таго, каб праверыць добра маемасьць („фабрыку“) афэрыста, праверыў разам з сваім бліжэйшым начальствам толькі яго рэкамэндацыі высокіх асобаў, веручы, што гэтыя высокія пратэктары, у разе чаго,—выручаць свайго „племяша“.

Бліжэйшы начальнік Сакалоўскага, ген. Літвіновіч, заявіў, што і на яго самога рашучы ўплыў зрабіў „візытовы білет такой салідная асобы, як п. пасол Гломбінскі“, ды апрача таго — „з самога Прэзідыуму Рады Міністраў быў атрыманы ліст, у якім пісалася, што пэўным пасольскім колам (чытай: эндэкам!) залежыць на тым, каб справу Гломбінскага вырашыць для яго карысна“. Але — ці будзе гэта карысна для скарбу, аб гэтым ніхто ня думаў...

Суд Сакалоўскага апраўдаў. Выпадала-бы, значыцца, пацягнуць цяпер да адказнасьці тых, хто загадаў Сакалоўскаму падпісаць шкодны для скарбу дагавор з „пляменьнікам“ эндэцыі. Ну, ды аб нечым падобным ніхто ня думае!...

Важнейшыя здарэньні.

У Польшчы.

Прымірэньне на месяц.

Пэнэсісы пакуль-што прымірыліся на месяц з коаліцыйным урадам, і вялікодныя сьвяты будуць служыць перадышкай. Урад згадзіўся выплаціць пэнсіі ўрадоўцам за красавік гэтак: ніжэйшым служачым — да XI катэгорыі—паводле стаўак за сьнежань, вышэйшым—ад XI да I—так, як у сакавіку.

Справаздача аб Жэнэве.

На апошнім паседжаньні камісіі заграгічных спраў зьнята з дыскусіі рэзалюцыя Вызваленьня—аб выражэньні недаверыя прэм. Скшыньскаму...

Прынята рэзалюцыя п. Пэрля (ППС), прымаючая да ведама даклад прэм. Скшыньскага. Прынята рэзалюцыя п. Сэйды (эндэк), што Польшча настаівае на сталым мейсцы ў Радзе Лігі Народаў... За апошнюю рэзалюцыю падала голас уся камісія за вынятакам толькі п. Хруцкага (украінск. Клюб). У канцы адкінута — 24 галасамі проці 6, пры ўстрымаўшыхся пэпэсах, — рэзалюцыя п. Хруцкага, якая дамагалася прызнаньня ўкраінцам і беларусам права на самавызначэньне і незалежнасьць... „Пэпэсы“ і тут выкруціліся, бо—іншая рэч „праграма“, а іншая—галасаваньне ў Сойме...

Прысуд у справе зладзействаў урадоўцаў.

Пасьля двохтыднёвай судовай расправы, у часе якой выявілася зладзейская дзеяльнасьць самога п. прэзэса Кракаўскай Кантрольнай Палаты, які разам з сваім ніжэйшым урадоўцам накралі дый растрацілі каля 5 тысяч злотых, — суд, прызнаўшы абодвух віннымі, прысудзіў першага з іх, п. прэзэса, на паўгоду турмы, а другога—на 1 год катаржнай турмы.

Драбнейшы ўрадовец, які, як казаў пракурор, спаўняў толькі загады свайго начальства, дый аддаваў яму ўсе грошы, пакараны — удвая цяжэй... Наагул, як сьцьвярдзіў абаронца дробнага ўрадоўца Віліньскага, да „пана прэзэса“, Ласіньскага навет заведамага ўжо зладзея, уладу адносіліся вельмі ўважліва: ён гуляў сабе на волі, а яго „стрэлачнік“ сядзеў у вастрозе! Цікава і тое, што прысуд, раўнуючы да закону, — нязвычайна лагодны: паводле закону за растрату казённых грошаў выпадае ад 5 да 10 гадоў турмы. Але „суд прыняў пад увагу, як лагодзячую акалічнасьць,—беззаганную прошласьць падсудных“...

Надужыцьці 4 афіцэраў.

За надужыцьці ў друкаваньні мапаў (геаграфічных карт) арыштаваны 4 афіцэры ў Вайсковым Картаграфічным Інстытуце... Як можна зразумець, паны ваенныя геаграфы „дараблялі“ трохі прыватна да малой пэнсіі, падмяніваючы дарагую італьянскую паперу больш таннай—краёвай... А тую, зразумела, прадавалі.

Таксама—ашчаднасьці свайго роду!

Цёмная справа.

У Пінску згарэлі да тла ваенныя варштаты. Сьледства выкрыла сьляды падпалу...

Заграніцай.

Недапушчэньне ўвозу скаціны з Польшчы ў Чэха-Славакію.

Новы Чэха-Славацкі ўрад, у якім маюць вялікія ўплывы земляўласьнікі і гадоўцы скаціны, зачыніў граніцу для ўвозу з Польшчы скаціны.

Гэта балюча адаб'ецца на польскім тарговым балянсе, паграджаючы польскай валюце.

Гарантыйныя трактаты між балтыйскімі дзяржавамі і СССР.

Нямецкія газэты падаюць сэнсацыйныя весткі аб тым, што радавай дыпляматыі ўдалося заключыць рад трактатаў, гарантуючых узаемна мір і граніцы з Эстоніяй, Латвіяй і Літвой. Перагаворы не закончаны толькі з Фінляндыяй. Гэтым лоўкім актам паралізуецца адразу ўся англійская ігра над Балтыйскім морам.

Памятнік Леніну.

Знамяніты расейскі мастак князь Трубецкой, які зрабіў слаўны памятнік Аляксандру III (у Петраградзе), адгукнуўся на абвешчаны радавым урадам конкурс на праект памятніка Леніну. Спадзяюцца, што Трубецкой атрымае паршынства на конкурсе і—заказ на памятнік.

Англійскія крэдыты пад расейскі лес.

У Петраград прыехаў прадстаўнік найбуйнейшых англійскіх банкаў Кінг, які заключыў цэлы рад кантрактаў з дзяржаўнымі лесатарговымі трэстамі „Северолес“ і „Сев-Зап-Лес“.—Пад запраданы лес будуць дадзены вельмі значныя крэдыты. Кінг казаў, што расейскі лес — вельмі патрэбны для Англіі.

Можна было і прадбачыць, што—прыдзе каза да ваза...

„Расейскі доўг“ Англіі.

Англійскі міністар Сэсіль заявіў у Палаце Лёрдаў, што „расейскі доўг“ Англіі роўны 800 мільёнам фунтаў (фунт каля 10 рублёў), дадаўшы што Англія не зракаецца сваіх прэтэнсіяў.

Ізноў аўстрыяцкі прэм'ер у Бэрліне.

Аўстрыяцкі прэм'ер Рамэк прыбыў у Бэрлін, дзе быў урачыста прыняты прэзыдэнтам Гіндэнбургам. Уся прэса вітае д-ра Рамэка, адзначаючы, што ўзаемнаму імкненьню двух нямецкіх дзяржаваў да злучэньня нішто на сьвеце перашкодзіць ня здолее.

На нямецка-італьянскай граніцы.

Пагрозы Мусоліні па адрасу Нямеччыны і нямецкага насяленьня ў нямецкім Тыролі праводзяцца ў жыцьцё. Уздоўж усей граніцы значна павялічана колькасьць войск, будуецца шмат казармаў, наслана шмат артылерыі. Урэшце, для страху маюць адбыцца ў хуткім часе — вялікія манэўры...

Прысуд у справе забойства Маттэотті.

Трох фактычных забойцаў сацыялістычнага пасла Маттэотті, ня мілага фашыстам,—а іменна: Думіні, Вольпі і Паваромо — суд прысудзіў на 5 гадоў, 11 месяцаў і 20 дзён турмы з пазбаўленьнем цывільных правоў, але адначасна прысуд гэты... адложаны выкананьнем—на 4 гады!

Ці ж трэба дадаваць, што ўсе запраўдныя спраўцы забойства, яго ўрадавыя арганізатары на чале з самім Мусоліні, — зусім не зачэплены судом?!

Зьмена ўраду ў Румыніі.

Прачытаўшы дэкрэт караля аб роспуску парляманту, прэм'ер Братыяну заявіў, што падаў каралю заяву аб адстаўцы габінэту.

Наступленьне Абд-Эль Крыма.

З Масквы паведамляюць, што ваенная рада Абд-Эль Крыма пастанавіла распачаць наступленьне проці французскіх войск. Дзьве дывізіі рыфэнаў пайшлі ў бой. Войска Крыма мае шмат амуніцыі і аэрапланаў.

Перамога контр-рэвалюцыі ў Кітаі.

Англійскае агенцтва адкрыта высьвятляе, што перамога контр-рэвалюцыі ў Кітаі—вынік паразуменьня ўсіх буржуазных партыяў у Кітаі з тымі генараламі, якіх падтрымалі аружжам і грашыма—(пэўна-ж ня дзеля іх пекных насоў!). вялікія дзяржавы—у першую чаргу Японія.

Гэткім чынам прынамся ясна, хто прадаў жываедам імпэрыялістам на далейшы вызыск і катаваньне сотні мільёнаў кітайскага працоўнага народу, ды змарнаваў усё, што было зроблена для вызваленьня Кітаю з іх кіпцяў.

Сталіца Паўдзённага Кітаю, Кантон, дзе быў цэнтр усей акцыі вызваленьня працоўных, быццам у выніку ўнутранага пераварату—захоплены контр рэвалюцыйнай буржуазіяй. Ідуць масавыя арышты кітайскіх „камуністаў“.

Пэкін, сталіца Паўночнага Кітаю і былая сядзіба „цэнтральнага ўраду“, — у руках народнай арміі, на чале якой ізноў стануў генарал Фэнг. У хуткім часе на паступах к Пэкіну спадзяюцца рашучага бою між народнай і наймічкай арміямі.

Чаго варты быў гэты „цэнтральны ўрад“, відаць з таго, што „прэзыдэнт“ усей Кітайскай Рэспублікі ад падыйшоўшых да Пэкіна народных арміяў уцёк у Цянь-Дзін, дзе і схаваўся. . у японскім консульстве!..

Комінтэрн выдаў адозву, у якой рашуча трэбуе ад Радавага Ураду аружнай помачы народнай арміі генарала Фэнга.

ХРОНІКА

Памажэце дзеткам! У аўторак, 6 красавіка, адбудзецца ў Вільні Скарбонавы Збор на карысьць Беларускага Прытулку для бедных дзяцей.

Грамадзяне! Памажэце дзеткам!

Восьмыя ўгодкі абвяшчэньня незалежнасьці Беларусі. Сьвяткаваньне восьмых угодкаў акту 25 сакавіка 1918 году адбылося ў Вільні гэтак.

Пачалося з... касьцёла і царквы. У касьцёле сьв. Мікалая адбылася імша з беларускімі сьпевамі і казаньнем кс. Станкевіча, у якім прамоўца заклікаў да працы на карысьць Бацькаўшчыны і высказаў веру ў яснейшую будучыну. Касьцёл быў перапоўнены. Зварачала на сябе ўвагу прысутнасьць дэфэнзыўных элемэнтаў з „доктарам“ Паўлюкевічам на чале, які вельмі пільна лавіў кожнае слова кс. Станкевіча, — ведама-ж, дзеля дакладу „начальству“...—Тое-ж было і ў беларускай царкве—так-званай Пятніцкай, найстарэйшай у Вільні.

У Беларускім Нацыянальным Камітэце адбыўся пленарны закрыты сход. Сход адкрыў віцэ-старшыня К-ту гр. А. Луцкевіч, які ў свайой прамове адзначыў, што за восем гадоў, што прайшлі ад моманту абвяшчэньня незалежнасьці Беларусі, у незалежніцкай ідэі зрабілася вялікая перамена. З чыста **палітычнага заданьня** яна пераварылася ў шмат больш шырокі лёзунг-кліч **аб будаваньні Бацькаўшчыны**, пачынаючы ад самых яе падставаў—ад тварэньня **моцнага культурнага фундамэнту перад усім**. Гэтую зьмену ў паглядах на незалежніцкі ідэал пацьвярдзіў і факт ліквідацыі так-званага ўраду Беларускае Народнае Рэспублікі, які зьліквідаваўся якраз у восьмы годзе свайго істнаваньня. — Пасьля ўзяў голас пасол Ярэміч, які запрапанаваў сабраным ушанаваць устаўаньнем памяць тых, што загінулі за волю Бацькаўшчыны.

Абнаўленьне мандатаў. На апошнім паседжаньні Беларускага Нацыянальнага Камітэту пастаноўлена запрапанаваць усім беларускім арганізацыям, якія прымаюць удзел у гэтым агульнанацыянальным беларускім прадстаўніцтве, каб абнавілі мандаты сваіх дэлегатаў.

У сувязі з перагрупіроўкай палітычных арганізацыяў пастаноўлена, што ў Камітэце будуць прадстаўлены гэткія тры палітычныя групы: Беларуская Сялянска-Работніцкая Грамада, Беларуская Хрысьціянская Дэмакратыя і Беларускі Ся-

лянскі Саюз, якія могуць паслаць у Камітэт па трох прадстаўнікоў.

Адначасна, у сувязі з ліквідацыяй некаторых старых і ўтварэньнем новых беларускіх грамадзкіх арганізацыяў, зроблены адпаведныя зьмены ў складзе Камітэту.

Сход пастанавіў запрапанаваць прэзыдыуму, каб новае сабраньне сяброў з абноўленымі мандатамі адбылося не пазьней 18 красавіка.

З канцэрту ў Бел. Гімназіі. У чацьвер, 25 сакавіка, у Віленскай Беларускай Гімназіі адбыўся канцэрт на карысьць незаможных вучняў.

У праграме былі выступленьні гімназічнага хору і аркестру, ды сьпевы солё. Пяялі: ведамы сьпявака Бэноні, грам. Душэўская і грам. Квецінская.

Імя грам. Бэноні даволі добра ведама музыкальнай Вільні, дык мала што новага аб ім прыдзецца сказаць. Можна толькі пашкадаваць, што артыст даў усяго дзьве песенькі: песьню пра блаху і пра п'янага мельніка, выпаўненыя, як заўсёды, вельмі добра.

Агульную зацікаўленасьць выклікала грам. Ганна Душэўская. Віленскія беларусы памятаюць яе спраз пяцёх гадоў, калі яна пяяла на нашых вечарынах. Вось-жа з таго часу ў голасе грам. Душэўскай зрабілася вялікая перамена: яна колькі гадоў вучылася і распрацоўвала свой голас у Бэрліне пад кіраўніцтвам найлепшых мастакоў, і вынікі гэтага зразу кідаюцца ў вочы. Голас грам. Душэўская вырас, памацнеў і разьвіўся; яна ўладае ім зусім свабодна і ўмела. Дык і песьні, якія яна пяяла на канцэрце, пакінулі па сабе дужа прыемнае ўражаньне. Асабліва цікаўныя былі песьні народныя, хаця, з прычыны спазьненьня акомпаньятаркі, грам. Душэўская пяяла іх бяз роялю.

Наагул, уражаньне ад вечару асталося добрае. Саля была перапоўнена. Паміж прысутнымі—апрача выдатнейшых беларускіх дзеячоў, паслоў і сэнатараў—трэба адзначыць рэктара віленскага Ўнівэрсытэту п. Зьдзеховскага, старшыню Часовага Літоўскага Камітэту д-ра Альсэйку, адваката Міцкевіча і інш.

Апэляцыйны суд над рэдактарам Мікалаем Шылам. 30-га сакавіка сёлет. году ў апэляцыйным судзе разглядалася справа рэдактара трох беларускіх газэтаў „Змаганьня“, „Голаса Беларуса“ і „Сына Беларуса“—Мікалая Шылы, засуджанага ў акружным судзе на год катаргі з пазбаўленьнем грамадзкіх правоў.

З прычыны незьяўленьня сьведкі абвінавачаньня п. Шатковскага (бышага паліцыянта, цяпер „зрэдукаванага“)—разгляд справы суд адлажыў.

У абарону п. Мікалая Шылы выступалі п. п. адв. Міцкевіч і адв. Гавэнда.

Патрэба публічнай беларускай бібліятэкі. „Студэнцкая Думка“ зварачае ўвагу на тое, што кожны дзень прыносіць запытаньні, дзе можна дастаць — пазычыць тую ці іншую беларускую кніжку. Ясна, што гэта можна задаволіць толькі тады, калі адчынім у Вільні публічную беларускую бібліятэку. Газэта зварачаецца з запытаньнем да тых, ад каго гэта залежыць матэрыяльна і праўна: ці не пара аб гэтым падумаць? Тэхнічных і інтэлектуальных сіл хопіць.

Падзяка. Урад Беларускага Навуковага Т-ва гэтым дзякуе за ахвяраваныя музэю ім. Ів. Луцкевіча рэчы грамадзянам: **Альбіну Сенькевічу** з Шалтароўшчыны—за 3 срэбныя манэты, вучню **Паўловічу** і вучню **Ільляшэвічу**—за манэты.

З жыцьця Беларускага Студэнцкага Саюзу ў Вільні. Апрача публічных лакцыяў Б.С.С. ладзіць лекцыі ў выключна сваім кружку з мэтаю самаразьвіцьця. Першую гэтакую лекцыю прачытаў 6. XII. 25 г. М. Марцінчык на тэму: „Дзьве душы“,—другую прачытаў 17. I. 26 г. А. Зянюк на тэму: „Крызіс парлямантарызму“.

Беларускі рэфэрат у Пазнанскім Унівэрсытэце. 4 сакавіка г. г. былы сябра Б. С. С. студэнт Пазнанскага Унівэрсытэту Станіслаў Грынкевіч прачытаў у гуртку студэнтаў-украінцаў у Пазнанскім Унівэрсытэце рэфэрат на тэму: „Беларускае Студэнства“.

Вучнёўскі таварыскі суд пры Віл. Бел. Гімн. Гурток вучнёўскай моладзі Віл. Белар. Гімн. выдзяліў з складу свайго таварыскі суд, які мае вырашаць справы, датычачыя вучняў гімназіі.

Трэба прывітаць імкненьне вучняў да самастойнага грамадзкага жыцьця і вырашэньня і ліквідаваньня сваіх балячак саматугам.

Новая кніжка. У Менску вышла з друку новая цікаўная кніжка **Язэпа Лёсіка: Граматыка Беларускае Мовы. Фонэтыка** (Менск, выд. коштам аўтара. 1926 г.). Гэта—зьмест лекцыяў аб беларускай мове, чытаных аўтарам у Беларускім Дзяржаўным Унівэрсытэце ў Менску. Працу сваю Лёсік прызначае да ўжытку настаўнікаў, пэдтэхнікумаў і для самаасьветы.

Не ўваходзячы тут у ацэнку працы грам. Лёсіка па сутнасьці, трэба прывітаць зьяўленьне кніжкі, якая імкнецца да навуковага высьвятленьня асаблівасьцяў беларускае мовы, часта і для беларуса ня зусім зразумелых.

Афіцыяльны курс грошы на 31 сакавіка. Даляр — 7 зл. 90 гр. Залаты рубель — 4 зл. 05 грошы.

31. III. на чорнай біржы ў Вільні за даляр плацілі 8,05.

Запярэчаньне.

Адна з віленскіх беларускіх рэдакцыяў, у сувязі з подлым пасквілем на грам. А. Луцкевіча, зьмешчаным у дэфэнзыўным „Белар. Слове“, атрымала гэткае пісьмо з Прагі ад „апошняга з могіканаў“ беларускае эсэраўшчыны грам. Тамаша Грыба:

„У № 22 (35) часопісі „Беларуская Ніва“ зьмешчана зацемка, што я супрацоўнічаю ў часопісі „Беларускае Слова“ і што я напісаў агідны і брудны пасквіль на беларускага дзеяча Антона Луцкевіча, які цяпер прасьледуецца польскай уладай.

„Вось-жа, дзеля ўстанаўленьня праўды, лічу сваім маральным абавязкам зазначыць:

1) я нічога супольнага ня маю з часопісьсю „Беларускае Слова“ і ніякіх артыкулаў у гэную часопісь не пасылаў;

2) зьмешчаны ў часопісі „Беларускае Слова“ брудны пасквіль на беларускага дзеяча А. Луцкевіча, у якім гаворыцца, што ён пры дапамозе польскае дэфэнзывы ў 1920 годзе засаджваў у польскі вастрог беларускіх сацыялістаў-рэвалюцыянэраў (Я. Мамоньку, П. Бадунову і Т. Грыба), лічу **злоснай правакацыяй**;

3) рашуча пратэстую супроць тых амаральных спосабаў змаганьня з сваімі ідэйнымі праціўнікамі, якія ўжываюцца беларускай прэсай у Вільні“.

Прага, 20 сакавіка 1926 г.

(—) **Тамаш Грыб.**

Як ведама, рэдакцыя „Белар. Нівы“ абвінавачывала самога-ж гр. Грыба, што ён — аўтар гэнага пасквілю і „злоснае правакацыі“.

Друкуючы зьмест пісьма гр. Грыба, гожа адзначыць, што ён, аднак, трохі разыходзіцца з праўдай, выракаючыся супольнасьці з дэфэнзыўнай газэтай „Белар. Слова“. Бо-ж мы вельмі добра памятаем, як у тэй-жа газэце да зьмены яе назову (б. „Грамадзкі Голас“) за часоў „урадаваньня“ ў ёй Валэйшы ў **паштовай скрынцы зьмяшчаліся адказы п. Грыбу на яго пісьмы да рэдакцыі гэнае газэты.** А за „ўрадаваньня“ Паўлюкевіча там-жа друкаваліся (!) апавяшчэньні „партыі беларускіх эсэраў“ **з подпісам... самога ж п. Грыба!..**

Дый трудна паверыць, каб рэдакцыя паважнае часопісі, як „Беларуская Ніва“, кінула грам. Грыбу гэткі цяжкі закід, ня маючы доказаў!..

Неугамонныя.

Узьвейціся, сакалы, зладзеямі! Шульгін. 1920 г.

У нядзелю 21./III. 1926 г. ў будынку гімназіі Вэлера адбылося сабраньне „Истинно-русских людей“ дазволам польскага ўраду ад 12./III. 1926 г. за № 11138). Гэтых „истинно-русскіх людзей“ прашу ня зьмешываць з „блажэннай памяци“ Саюзам Архангела Міхаіла,—хаця хто з іх гарэй, ня ведама?..

Першую скрыпку на гэтым сабраньні йграў пан Зубков, мянуючы сябе палкоўнікам. (Злыя языкі пацьвярджаюць, што якобы п. Зубков не палкоўнік, а толькі жандарскі вахмістр, і ходзяць чуткі, што і ў Польшчы займаецца гэтай дастойнай прафэсіяй. Пацьвярджаць не бяруся... Хаця?).

Першы гаварыў нейкі п. Семёнов, прыехаўшы з Варшавы... Я чуў увесь час набор пекных фразаў аб асвабаджэньні (каго?... ні то Расеі, ні то п. Семёнова, ні то яшчэ некага іншага?), аб доўгу, аб жэртве, аб барацьбе да апошняй каплі (чужой — ня інакш) крыві. Амаль кожная фраза нязьменна канчалася словам „Единый вождь“. З гэтых фразаў можна было зрабіць заключэньне, што на чале „истинно русских людей“ стане нейкі „единый вождь“ і... справа ў капялюшы! Ізноў па Неўскаму паскачаць Штандарт і адчыніцца Кюба і Пажэскі корпус, у Маскве загрымяць сараксаракоў і „вастаржэствуець“ парасё пад хрэнам расьцеганае ў сьмятане. У заключэньні п. Семёнов для атуманеньня прастакоў кінуў фразу, што пытаньне аб тым, які лад мае быць у „будучай“ Расеі: рэспубліка, ці манархія?—будзе вырашана па заваяваньні Расеі.

Мне здаецца, што ня варта так палітычна наіўнічаць слонападобнаму п. Семёнаву. Калі на чале становіцца „блюститель престола“ — адзін з дынастыі Готторп (бо-ж дынастыя Раманавых пасьля сьмерці Елізаветы Пятроўны ад 1761 года аканчальна вымерла!), дык які-ж яшчэ можа быць разгавор аб уладзе? Калі на гэтым зьвярнулі сабе шыю: Деникін, Юденіч, Врангель і т. д., то і вы, п. Семёнов, зьвернеце на гэтым шыю, разам з вашым „вождем“, выжыўшым з розуму старыком. Гэткая доля ўсіх „спасацеляў“!..

Сьледам за п. Семёновым выступіў п. „палкоўнік“ Зубков, пачаўшы ад казкі аб віцязі на распуцьці трох дарог (я ўспомніў віленскую казку аб адным „палкоўніку“, што таксама стаіць на распуцьці трох дарог: у 1919 г. адна прывяла яго ў літоўскую ахран-

Фэльетон, або маленькая показка.

Я бедны Сьцяпан, маю Макаравае шчасьце, бо на мяне, як на беднага Макара, усе шышкі валяцца. Дык вось, паслухайце як гэта было!..

— У нядзельку пайшоў я да свайго сталічнага мястэчка (сталічнага таму, што там — усе ўстановы першай інстанцыі), каб атрымаць газэту і памаліцца ў царкве Богу; але, на няшчасьце, забыўся ўзяць дакумэнты, бо, адзяваўшы сьвяточную бравэрку, забыўся выняць іх з будзённай.

Іду сабе я вуліцаю мястэчка ў напрамку да царквы, а другім бокам вуліцы йдзе паліцэйскі. Штосьці прыглядаецца ён да мяне, а пасьля выходзіць мне наперад і, як на грэх, пытаецца дакумэнты.

Лап-цап я па кішэні,—чорт іх мае.

Кажу, няма,—забыў ў дома.

У рэзультаце—пастарунак: „badanie“, „dochodzenie“, „sprawdzenie“...

Потым, выходжу з пастарунку, але дзень кончыўся, іду дамоў.

У другую нядзельку ўжо добра знаю, што ня можна разлучацца з дакумэнтамі — дзяржу іх у самым блізкім кішані і, сют-тут, як-бы ня веручы сам сабе, мацаю іх ці ёсьць, ці часам ізноў не забыўся ў дома.

Як на грэх, спаткаўся добры мой знаёмы Васіль. Вышаўшы з царквы,—кажа,—пойдзем зробім „паўлітроўку“... Пашлі, зрабілі і выходзім... Паліцэйскі тут як тут...

— Што, гарэлку пілі?!. Кажу—не!.,

— Як, яшчэ будзеце маніць?!

Урэзультаце—пастарунак і пратакол. 12 я гадзіна ночы—іду дамоў і... чакаю кары.

Аднойчы паехаў я на кірмаш (усё ў тое самае мястэчка). Натоўп народу ў растаўрацыі... Кажа, прыяцель Самусь: вось маю чарку, дык пойдзем вып'ем на вазе—я згаджаюся. Пашлі і выпіваем... Ідзе паліцэйскі...

— Што робіце,—пытае?

— Ці ж пан ня бачыць!—кажам.

— На рынку ня можна!.. Урэзультаце—пастарунак і пратакол... Ізноў чакаю кары.

У другі раз ізноў еду на кірмаш... Еду і думаю: ну, цяпер дык я здаецца ўжо навучыўся. Знаю як, — ды што можна, а чаго нельга рабіць у мястэчку, Але разам з гэтаю супакаіваючаю думкаю — паўстае нешта трывожнае.

Уяжджаю ў мястэчка... ажно бачу, паліцэйскі, штосьці прыглядаецца да вазоў...

Пад'яжджаю я... Стой!.. Дзе дошчачка?

Вось табе,—думаю,—папаў.

— Пане,—кажу, — забыўся дошчачку ў дома, бо ўчора езьдзіў у лес па дровы, дык адвязаў, каб часам ня згубіць у лесе, а сёньня—вышла з галавы прывязаць... Нічога... запісаў і кажа: зайдзі на пастарунак!..

Прыехаў я на рынак, аблюбаваў сабе месьцячка..· стаў і выпрагаю каня... Ажно йдзе паліцэйскі (ня той, але ўжо другі), угладзіўшы мяне і кажа: трэба ў парадак станавіцца!.. Дай пан спокуй,—агрызнуўся я. З-за вас, дык на'т дыхнуць вольна нельга ў гэтым мястэчку!.. Як,—кажа,—будзеш яшчэ пярэчыць!.. Ідзі на пастарунак! А там? пратакол і зноў—чакай кары.

На другі дзень па кірмашы: еду я ў лес па дровы, ды ведаючы, што бяз дошчачкі езьдзіць нельга, бяру ды прывязваю дошчачку да ваза. Ажно, варочаючыся дамоў, ужо ў вёсцы блізка сваей хаты, сустракаецца паліцэйскі патруль.

Зірк-зірк то на мяне, то на воз—адзін паліцэйскі кажа. Ці маеш квіт на дровы? А другі, пытаецца—Чаму няма дошчачкі? Адказваю: квіта няма, бо на месцы ў лесе заплаціў грошы за дровы, а дошчачкі, калі няма, дык мусіць адарвалася ў лесе.

— Ну, вязі,—кажуць,—дровы да старосты. Нічога не парадзіш—слухаю і вязу. А там?.. пратакол не адзін, а зразу два. На дровы,—кажуць,—трэба дастаць квіт, тады аддамо, а пакуль што, няхай яны застануцца ў старосты.

На другі дзень іду да лясьніка і разказваю яму сваё здарэньне і прашу яго выдаць мне квіт у тым, што я купіў учора дровы. Але дзе там!.. Ці ж я магу памятаць каму адпушчаны дровы,—кажа лясьнік. І квіта ня выдаў.

Прапалі дровы і кару плаці.

Пасьля ўсяго гэтага наш вясковы стараста не забываў мяне, часьценька прыносіў ён „наказы“ карныя за гэтыя „вялікія“ праступкі. Адзін раз сказаў мне сэквэстратар, што ў нашай Рэчыпаспалітай ёсьць аж 101 гэткі грэх, які можа быць учынены кожным грамадзянінам прыпадкова, паміма яго добрай волі.

Дык вось, я ўжо паказаў іх сем, а калі чытачы газэты пажадаюць, дык апішу й рэшту іх.

Сьцяпан Макаравага шчасьця.

В. Лаўрыновічы, Ваўкавыскага пав.

ку, другая ў 1921 г. ў польскую, а трэцяя ў французскі штаб па вярбоўцы шпіёнаў на тэрыторыі СССР). П. Зубков у сваей прамове мімаходам закрануў ні ў чым не правініўшуюся перад ім, „неўважаемую, як ён выразіўся, „бабушку русской революции“ Брэшкоўскую, ды далей перайшоў да гістарычных выкрыкаў: „біць! ратаваць! зьнішчыць жыдоўшчыну! жыдоў!“ і г. д. (Сьцеражыцесь, бедныя жыды, Зубков на вас загневаўся!).

Характэрны мамэнт быў у часе пагромнай прамовы Зубкова. Да яго падышоў былы дэфэнзыўшчык Пешка і задаў нейкае пытаньне; у адказ Зубков моцным голасам запытаўся ў яго: „Вы не з паліцыі?“ Пешка, скампраметаваны, нічога не адказаў. (Я ведаю добра, што яны між сабой знаёмы, значыць... свой свайго не пазнаў!).

Першая частка, так сказаць: галоўная—закончылась тым, што нейкі „ўнушыцельнай камплекцыі“ грамадзянін (прозьвішча яго ня ведаю), дастаўшы недзе цьвек і малаток, узьлез з лёгкасьцю маладога слана на крэсла, убіў у сьцяну цьвек гэты і павесіў на яго абраз, заклікаючы ўсіх „по истинно-русскому обычаю“ памаліцца перад пачаткам. Эфэкт ад гэтага стаўся не такі, на які спадзяваліся „истинно-русския“. Малітву запялі пісклівымі галасамі толькі некалькі баб-гістэрычак...

Пачалася назначэньне кандыдатаў на зьезд манархістаў у Парыжы. Спачатку адзін з „сваіх“ назваў Зубкова (відавочна яму вельмі хочацца папасьці ў Парыж!). Пасьля п. „палкоўнік“ Зубков называў другіх годных яму кандыдатаў. Гэтым спосабам аказаліcь намечанымі: Зубков, Стрекалов, Чупаев, Попов, Жыволов, Скулішевскі, Андреев, Берцяев, Яковлев, Гофман і Ермаков.

Ня вытрымаўшы да канца правакацыйнай атмасфэры, я выйшаў з сабраньня, выносячы ўверанасьць, што дэлегатам будзе Зубков.

Вы, „спасацелі“ ўласных інтарэсаў, дарма думаеце аб тым, што расейскі селянін і работнік, раз выплюнуўшы вас з крывёю, прымуць вас назад. Вы — скула на целе шмат-пакутнага расейскага народу. Бацькаўшчына для вас—гэта Расея, населеная іншаверцамі і рабамі. Цар — зямны бог у вайсковым мундзіры; вайсковыя—гэта людзі з другой плянэты, якім усё можна. Штацкія—гэта паўлюдзі. Грамадзянін па пашпарту павінен быць праваслаўным, павінен ненавідзець інаверцаў і інародцаў, павінен тры разы ў дзень чытаць малітву за цара, хадзіць у царкву і быць у царскія дні на парадах. Патрыятызм павашаму: слухай начальства, пяі „Боже царя храни“, душы інаверца і інародца, вешай „унутранага ворага“, душы рабочых і сялян. Як-бы вы не стараліся, але вы асуджаны на самае быстрае выміраньне на задворках Эўропы, (калі пчолы перастаюць карміць трутняў, дык апошнія ўміраюць!), і—чым хутчэй, тым ляпей! Магчыма, што вам удасцца на „ура“ — без надзеі на ўсьпех — паднясь за сабой горстачку выбітых з каляіны людзей, бязхатніх, або эмігрантаў; усё ж-такі я ўвераны, што разумныя, чэсныя і навет патрыёты ня пойдуць вам дабываць узноў вашыя маёнткі!..

Чым хутчэй вы зьвядзецеся, тым лепш для Расейцаў і для нас Беларусаў. Гэтая заметка і напісана якраз у адказ аднаму з віленскіх манархістаў, каторы мне на сабраньні сказаў: „пачакайце, дайце нам толькі вярнуць цара ў Расеі, і тады мы вам Беларусам, Украінцам, Літоўцам, Жыдам, Палякам і другім, пакажама нацыянальную аўтаномію“!..

Характэрна, што пад відам „эмігрантаў“ на сабраньні выступалі пераважна польскія „обывателі“ расейскае нацыянальнасьці. Вось табе і „обывателі“!..

Аляксандра Чырвоны і Паўля Нябелы.

Карэспандэнцыі.

Пэпэзсаў праганяюць.

(Слонімшчына).

Усім ужо ведама, што пэпэзсы накінуліся на Заходнюю Беларусь, баламуцячы беларускіх сялян, бо хочуць атрымаць пасольскія мандаты. — Так і ў нас.—Уеліся яны ў вёсцы Лабзово, Дзерачынскай гм. і абяцалі залатыя горы. Некалькі сялян навет запісаліся ў іх камітэт. Але сьвядомыя беларусы раз'ясьнілі сялянам, — што гэта за злыдні—гэтыя пэпэзсы, што пэпэзсы хочуць абаламуціць беларускіх сялян, каб дастаць нашымі галасамі пасольскія мандаты, і тады ў Сойме з большым пасьпехам прадаваць у хаўрусе з капіталістамі і абшарнікамі нашыя інтэрэсы, каб яшчэ болей нас закабаліць.—Як даведаліся сяляне, што мы маем сваю Сялянска-Работніцкую Грамаду, якая шчыра і няўхільна бароніць нашы сацыяльныя і нацыянальныя інтэрэсы, што трэба з Грамадою ісьці,—за яе аддаць свае галасы пры выбарах у Сойм, то выпісалі сваю газэту „Беларус. Ніву“, каб пераканацца, ці праўда гэта, і, пераканаўшыся, мятлою пагналі пэпэзсаў з вёскі.— Пасьля пэпэзсы некалькі разоў сунулі свой нос у вёску, але—адно—толькі пабрэшуць на вецер і пойдуць ні з чым,—ніхто ім ня верыць і ня слухае іх.

— Браточкі беларусы, ня толькі пэпэзсам, але ніякім польскім партыям ня верце, бо яны ня толькі не жадаюць вам дабра, але — гэта яны хочуць ад нашага імя прайсьці ў Сойм і там нібы са згоды нашай прадаваць, як і цяпер прадаюць, нашыя жыцьцевыя і кроўныя інтэрэсы, — як нацыянальныя, так і сацыяльныя.

Мы маем сваю Беларускую Сялянска-Работніцкую Грамаду, якая шчыра, рашуча і няўхільна бароніць і змагаецца за нашыя жыцьцевыя і нтэрэсы.—Яе мы слухайма, за яе-ж і падайма галасы пры выбарах!

Беларус.

Беларускай школы не даюць.

(Слонімшчына).

Пры падачы дэклярацыяў мы думалі мець дзьве школы—адну ў Востраве, а другую ў хутарох Вострава.

Цяпер ужо школьны інспэктар са Слоніма прыслаў паперу, што Беластоцкі куратар не згаджаецца на беларускую школу ў хутарох.

В. Клімовічы атрымала паперу, што беларускай школы там ня будзе, бо частка людзей „зракласяˮ беларускай школы ў часе „badania“ 22/V 25 г.

У Вострава яшчэ ня прыслалі ніякай паперкі.—Можа хоць Вострава будзе мець беларускую школу?—Напэўна—не!—Хіба гэта быў-бы „cud na ziemich Białoruskich“.

Адзін з пакрыўджаных.

Пэпэзсы—шпіёны.

(В. Краснае, Беліц. гм. Лідзкага пав.).

1 сакавіка прыехалі да нас пэпэзсы, каб арганізаваць свой камітэт. Зайшлі да солтыса, каб ён склікаў сход, дзе б пэпэзсы агітавалі сярод сялян.

Адзін з пэпэзсаў заўважыў у солтыса на стале „Беларускую Ніву“, узяў, зьмяў і кінуў, кажучы гэта „g..no“—вось купляйце нашае „Красное Знамя“.

Сяляне ані газэты ня куплялі, ані на сход не пайшлі—дый солтыс ня склікаў яго.—Сяляне і слухаць іх не хацелі.

Тады пэпэзсы, бачачы што тут „піўкі не піваліўкі“, папрасілі падводы, каб іх адвясьці ў Бяліцу.—Солтыс ня даў. Тады за грошы нанялі і паехалі.

Адяжджаючы, адзін з пэпэзсаў назваў сябе агэнтам тайнай палітычнай паліцыі (шпіёнам).

Бачыце!—Сьцеражыцеся, людцы, іх, а то зараз у вастрог запакуюць.

Селянін.

Асаблівы „вучыцель“.

(В. Ліхачэўцы, Чарнехаўскай гм., Баранавіцк. п.).

„Вучыцель“ наш—Владыслаў Урбановіч, відаць, не „по назначению“ трапіў на гэтую пасаду.

Вось два факты, як і чым ён займаецца. — На Каляды загадаў ён дзецям прынясьці або каўбасы, або сала. Бацькі, даючы, думалі: ці-ж гэта ўжо „пановаму“? Прыйшлі паглядзець, як будуць выглядаць каўбасы на ёлцы.—Прышлі, аж ёлка пусьцюсенькая,—толькі дзе-ні-дзе чырвоная паперка. А каўбасамі і салам вучыцель гучна разгуляўся са сваей „канфэрэнцыяй“, што тады ў яго сабралася.

Як прыцямнее, так ходзіць ён з рэвольвэрам па-падвокнамі сялянскіх хатаў, і прыслухоўваецца.—Як заўважыць у каго госьця, ды бутэльку на стале, то ўваходзіць у хату, пагражаючы рэвольвэрам, крычыць, што ён шпіён і ўсё можа „зрабіць“.—Гэтак покуль не напояць, а нап'ецца, то ідзе далей і там тое самае.

Ці можа вучыць гэтакі „вучыцель“ дзяцей?

Гучны.

Вось табе і „ацец духоўны“.

(С. Чарневічы, Дзісненскага пав.).

У старане ад вялікіх шляхаў, сярод маляўнічай мясцовасьці, раскінулася нашае сяло. Жыхары нашы—усе беларусы. Праўда, сьвету ў нас малавата. Німа роднай школы, німа сьвядомага інтэлігентнага чалавека, які растлумачыў-бы нам аб усім, што робіцца на сьвеце. Але ўсё-ж такі чуем аб тым, што беларус прачнуўся, што негдзе будуецца новае жыцьцё беларускае.

Прачулі таксама, што можна і школу родную адчыніць. Але, чк зрабіць, ня ведаем Вось і надумаліcь пайці на раду да свайго „айца духоўнага“ Выдрыцкага. Думалі: паходзіць з Горадзеншчыны, значыць беларус, — скажа, як тэхнічна ўладзіць гэту справу.

Аж, праўда, сказаў: „беларускай школы і мовы я цярпець не магу“!

Зубкі зразу і паказаў, хоць і ў нашай скурцы. Беларус, але цераз „ѣ“.

Сьціснулі зубы і папляліся да хаты. Будзем прынамсі ведаць, каго гадуем, хто нас ня любіць.

А вось ад грошыкаў нашых дык „ацец“ не адмаўляецца. Калі 1 сакавіка памёрла ў в. Мазурове адна 75 гадовая бабулька і патрэбна было яе пахаваць, то ацец Выдрыцкі патрэбаваў наўперад грошы. Акрамя таго, казаў, каб заплацілі яшчэ і за хаўтуры, якія адбыліся 2 гады назад у таго-ж самага гаспадара!

Гэта дык помніць, а забыўся, чым хлебам гадуецца.

Беларус.

З Радавае Беларусі.

Беларускі дзяржаўны музэй.

Экспанаты з Калінiншчыны.

У апошнія часы ў Беларускі Дзяржаўны Музэй прывезена з Калінінскай акругі значная калекцыя старажытнай зброі: панцыры, шлемы, сякеры, кальчугі і інш.

Апрача гэтага, адтуль-жа набыта 10 каменных сякераў і малаткоў і 15 старажытных партрэтаў. Надзвычайна цікавыя і каштоўныя срэбныя ключы г. Чэрыкава 1786 г. і мядзяная грыўна 1786 г. (квадратовая).

Слуцкія старажытныя помнікі.

З г. Слуцку прывезена рукапіснае эвангэльле, пісанае слуцкім князем Юрыем Алелько ў 1582 г. Акрамя гэтага, у музэі ёсьць абкладка ад эвангэльля — старажытнай работы 1584 г., якая знойдзена ў Менскім жаночым манастыры. Гэта абкладка будзе зьяднана з эвангэльлем і будзе лічыцца старажытным помнікам адных часоў. Далей, ідзе рыза, шытая золатам на срэбным фоне, якая вышыта дачкой князя Алелько, Сафіяй; драўляны архімандрычы „посах“, партрэты слуцкіх князёў Алелькавічаў і 3 карціны, намалёваныя вядомым мастаком Катарбінскім.

Археолёгічныя помнікі.

За апошнія часы археолёгічны аддзел музэю значна павялічыўся.

Акрамя рэчаў, знойдзеных пры раскопах Сэрбава каля Менску, ім-жа перададзены ў музэй рэчы ад раскопак у Н.-Быхаве і на р. Ухлесьці (Магілёўск. акр.).

Экспанаты са Смаленшчыны.

У Каўшароўскім гарадзішчы, Смаленскай губ. (на р. Сожы), знойдзена шмат археолёгічных экспанатаў, якія перададзены ў БДМ.

Падарунак Музэю ад праф. Д. Запольскага.

Праф. БДУ Доўнар-Запольскі перадаў БДМ 166 срэбных капеек часоў Міхаіла Фёдаравіча і Пятра I; сярод манэт ёсьць некалькі часоў Івана IV

Арабская манэта.

БДМ набыў срэбны арабскі дыргэм—„Бувэйхідаў“ з часоў 997—1021 г. г. хрысьціянскай эры. Гэта манэта знойдзена ў Менску на гародзе па Мацьвееўскай вул.

Помнікі з Ляданскага манастыра.

З бышага Ляданскага манастыра (Меншчына) ў музэй паступіла вуніяцкае царкоўнае ўбраньне, старажытныя дакумэнты і кнігі.

На прадвесьні.

Каб хаця вось, Божа,
Даў скарэй вясну,
Ды каб разбудзіў нам
Траўку ада сну!

За зіму-ж капуста
Кішкі пераесьць;
На яе як глянеш,
Трасесься ўвесь.

А як да капусты
Жменю крапівы,
Дык зьядуць і дзеці,
Зьесьць і дзед сівы.

За крапіўкай пойдзе
Лебяда і мак,
Хоць, як я знаходжу,
Не такі ў іх смак!

І асот таксама
Зьесца неўзначай.
Ну, а як нарвеш дзе
Шчаўя—выбачай

І вярні з дарогі
Асот, лебяда:
Нам цяпер са стравай
Ужо не бяда!

А да хлеба сушым
Дзяцельніку мех.
Можа вам, паночкі,
З гэтага і сьмех?

Вы-бы не сьмяяліcь
Над бядой чужой,
Каб былі знаёмы
З нашаю мяжой,

З нашай хаткай цёмнай,
Дзе такая гразь,
Як адчыніш дзьверы,
Хоць і ня улазь!

Ох, ці-ж мы ня людзі?
Ці-ж ня знаем мы,
Што ляпей палацы
За нашы ламы?

Што смашней хлеб белы,
Цукер, парасё
За асот, мякінку
Ды тут і ўсё?

Вер-жа, брат сярмяжнік,
Што настане час,
Што заранка ўзойдзе
І для бедных нас!

Пётра Лішні.

Выдавец: Базыль Юшка.

Друкарня Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.